

**sejlads
på Gudenåen
1979 - 85**

VEJLE AMTSKOMMUNE

UDVALGET FOR TEKNIK OG MILJØ · OKTOBER 1985

SEJLADS PÅ GUDENÅEN

1979-85

VEJLE AMTSKommUNE

UDVALGET FOR TEKNIK OG MILJØ

Oktober 1985

Rapporten må citeres med kildeangivelse.

Kortmaterialet er bearbejdet af Vejle amtskommune og fremstillet med Geodætisk Instituts tilladelse (A83) Copyright.

ISBN 87-88916-02-2

Forord

Hermed foreligger 6. rapport om kanosejladsen på Gudenåen i Vejle amt.

Undersøgelserne begyndte i 1979 og er siden videreført hvert år - fra 1979-1983 - tillige med årlige afrapporteringer.

Rapporten danner en sammenfattende beskrivelse af undersøgelser og synspunkter fremkommet gennem hele perioden 1979-1985.

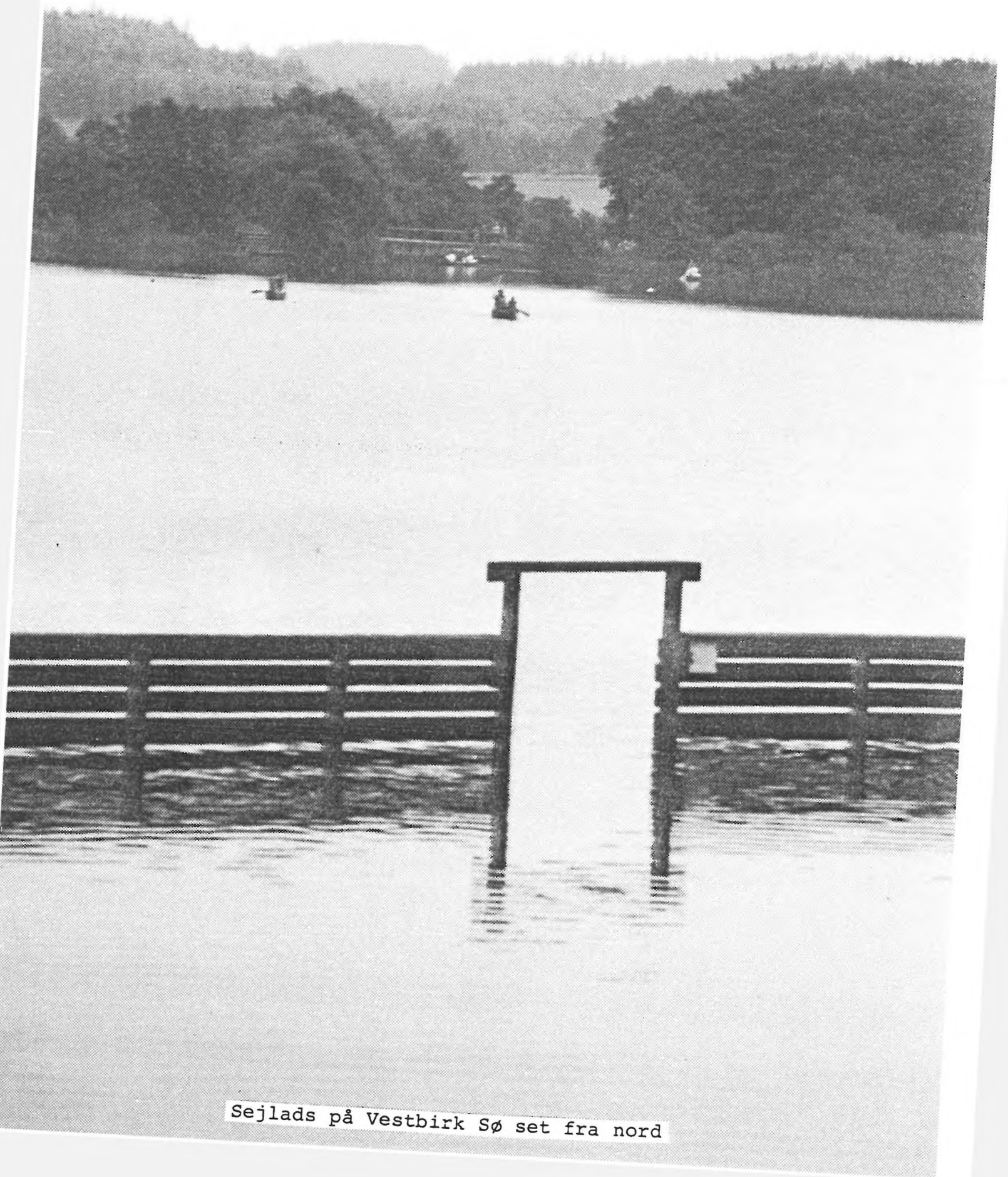
Formålet med rapporten er at give et samlet overblik over situationen, der førte til sejladningsreguleringen og at informere offentligheden og de mange interesserede herom.

Vejle, oktober 1985.

Søren Østergaard
Søren Østergaard
Erik Rasmussen
Erik Rasmussen

Helge Ove Jørrald
Helge Ove Jørrald

Indhold	Side
1. Kanosejladsens omfang 1935-85	7
2. Hittidige beslutninger og synspunkter om regulering af kanosejlads	9
3. Undersøgelser i øvrigt 1979-85	13
3.1 Vegetation, erosion, slitage m.v.	13
3.2 Interview af lodsejere	15
3.3 Sejladsens nærmere karakter	15
3.4 Fiskelivet	18
3.5 Fuglelivet	23
3.6 Odderen	28
4. Kopier af indkomne skrivelser i 1985	29

Sejlads på Vestbirk Sø set fra nord

1. Kanosejladsens omfang 1935-85

1.1. 1935-1969

Kanosejladsen på Gudenå menes påbegyndt omkring 1935 efter Hakon Milche's idé og havde i mange år et såre beskedent omfang.

Først omkring 1945 kom udlejningen af kanoer i gang, og det drejede sig i begyndelsen hovedsageligt om timeudlejning ved Silkeborgsøerne.

Det indregistrerede antal kanoer ved søsystemet m.v. menes på daværende tidspunkt at have været ca. 130.

Efterhånden blev kanoudlejningen på selve Gudenåen mere almindelig, omend den samlede udlejningsflåde med tilknytning til hele vandløbssystemet frem til 1969 kun var steget til ca. 250 indregistrerede kanoer.

1.2. 1970-1978

I denne periode navnlig sidste halvdel tog kanosejladsen på Gudenåen et markant opsving.

Skibstilsynets oplysninger om kanoudlejningsflåden ved Gudenå m.v. viser følgende udvikling:

1971	258	indregistrerede kanoer
1974	396	indregistrerede kanoer
1976	530	indregistrerede kanoer
1977	712	indregistrerede kanoer
1978	1021	indregistrerede kanoer

Navnlig de 2 sidste år medførte sejladsen en del klager til fredningsmyndighederne bl.a. fra lodsejere og lystfiskere m.v.

1.3. 1979-1985

For at få nøjere klarhed over sejladsproblemerne på Gudenåen, besluttede Vejle amtsråd primo 1979, at der skulle foretages nærmere undersøgelser, bl.a. af det centrale spørgsmål, antallet af sejllende kanoer m.v.

Fra 1979 til 1983 udførtes sejladstællinger manuelt. I 1984 gik man over til elektronisk tælling, men med indkøringsproblemer, hvorfor tallene for 1984 mangler (udtalelser fra lodsejere og handlende har dog givet det indtryk, at sejladsniveauet i 1984 var nogenlunde det samme som i 1983).

Den samlede opgørelse over antallet af sej-
lende i perioden 1979-1985 ser herefter såle-
des ud:

Kantøllinger v/Vestbirk m.v.	Totale antal	Antal pr. uge/gennemsnit		
		For- sæson f.16.6	Høj- sæson	Efter- sæson e.10.8
1979			450	
1980	7.700	320	480	90
1981	9.000	300	620	270
1982	6.100	200	400	210
1983	5.300	0	480	190
1985	6.700	0	620	280

Bemærkninger til kantøllingerne

1979: kun 4 ugers tællinger i højsæsonen

1980: tællinger hver anden uge gennem hele sæsonen

1981: første år med gennemgående tællinger i hele sæsonen

1982: tællinger som i 1981

1983: første år med sejladsforbud i forsæso-
nen, tællinger som de to forudgående år

1984, er ikke anført i tabel: første år med
elektroniske tællinger - indkøringsvan-
skeligheder

1985: de elektroniske tællinger fungerede,
men ifølge manuelle kontroltællinger
med for lave tal - ca. 20% for lidt

2. Hittidige beslutninger og synspunkter om regulering af kanosejlads

Lige siden det store opsving i kanosejladsen omkring 1977, hvor ønsket om sejladsregulering tog til, har sagen været genstand for bred interesse.

Gudenåen er et amtsvandløb som tjener til passende vandafledning af hensyn til lodsejere m.v., men åen er samtidig et stykke natur - en biotop - som tillige tjener rekreative og fredningsmæssige interesser. I forbindelse med spørgsmålet om sejladsregulering har vandafledningsinteresserne været ubetydelige, men til gengæld har der været mange forskellige synspunkter angående åens rette brug som beskyttelsesområde for plante- og dyreliv såvel som friluftsliv. De "brugere" eller interessegrupper, som især har manifesteret sig er følgende:

- Kano- og kajaksejlere
- Kanoudlejere
- Campingpladsejere
- Kroejere og handlende
- Sportsfiskere
- Ornitologer
- Naturvidenskabeligt interesserede i øvrigt
- Lodsejere

Det er karakteristisk, at der har været bred tilslutning til tanken om en regulering af kanosejladsen, men vidt forskellig opfattelse af hvordan det bør gøres.

På foranledning af fredningsplanudvalget nedsattes i 1978 en arbejdsgruppe med deltagelse af kommuner og interessegrupper m.fl. under Friluftsrådets ledelse. Gruppen tilstræbte i 1978-79 en frivillig begrænsning af sejladsen til højst 700 sejlende fartøjer pr. uge ved aftale med kanoudlejerne, men uden held.

I 1979 trådte en ny naturfredningslov i kraft, som efter § 60 a muliggør begrænsning af ikke-erhvervsmæssig sejlads på søer og vandløb. Dette var i høj grad en følge af de tiltagende problemer på Gudenå.

Vejle amtsråd besluttede i 1979 at lade forholdene nærmere undersøge, opstillede toilet-skurvogne passende steder ved åen og genoptog forhandlingerne med kanoudlejerne om en frivillig sejladsbegrænsning, men også denne gang uden resultat.

Efter nogle års undersøgelser stillede amtsrådet overfor miljøministeren forslag om total sejladsforbud på Gudenåen fra Tørring til Mossø i perioden 1. januar - 15. juni.

I princippet svarer dette til de mange fredningsbestemmelser som allerede er gældende i henhold til jagt- og ferskvandsfiskeriloven. Efter disse love koncentrerer faunabeskyttelsen (eller fredningstiderne) ofte især til yngleperioderne, hvor mange dyrearter er særlig sårbare overfor ureguleret friluftsliv. F.eks. er der for stallingen med virkning fra og med 1981 indført fredning (fiskeforbud) i perioden 15. marts til 15. maj, hvor denne fiskeart har sin gydetid.

Hertil kommer, at Gudenåens øvre løb samt mange sidetilløb anses for særligt sårbare med hensyn til faunaens levemuligheder i forhold til de lavereliggende, mere robuste vandløbsstrækninger. Sådanne betragtninger kom også klart til udtryk i Århus amtskommunes arbejde med spørgsmålet om sejladsbegrænsning. Sammenlignet med mange andre reguleringsformer anså man sejladsforbud i forsæsonen for at være en enkel ordning, som ville lette tilsyns- og kontrolarbejdet såvel som informationen.

Forslaget om sejladsforbud i forsæsonen blev mødt med betydelig kritik. Kanoudlejere, campingpladsejere m.fl. fandt forslaget for restriktivt og Friluftsrådet ønskede i stedet en antalsmæssig begrænsning. Sportsfiskere m.fl. ønskede det modsatte, en yderligere begrænsning i sejladsen.

De implicerede kommuner med undtagelse af Tørring-Uldum kommune støttede imidlertid amtsrådets forslag og efter indstilling fra Fredningsstyrelsen traf miljøministeren beslutning om dets ikrafttræden med virkning fra 1.1.1983.

Dette skete i medfør af bekendtgørelse nr. 102 af 19.3.1983 og nr. 602 af 14. 12.1983, hvorefter sejladsforbudet som prøveordning i forsæsonen har været gældende i 3 år (til og med 1985).

Erfaringerne med sejladsforbudet i denne 3-årige periode har fuldt ud indfriet amtsrådets forventninger. I denne periode har der under amtsrådets ledelse, som et vilkår for miljøministerens accept af prøveordningen, været nedsat en arbejdsgruppe med repræsentanter fra kommuner og interesseorganisationer med henblik på at følge sagen og afgive rådgivende indstilling over for amtsrådet.

For yderligere at sikre den fornødne koordinering over amtsgrænserne har der i 1984-85 været nedsat en arbejdsgruppe på embedsmandsplan med repræsentation fra Viborg, Århus og Vejle amtskommuner samt Fredningsstyrelsen.

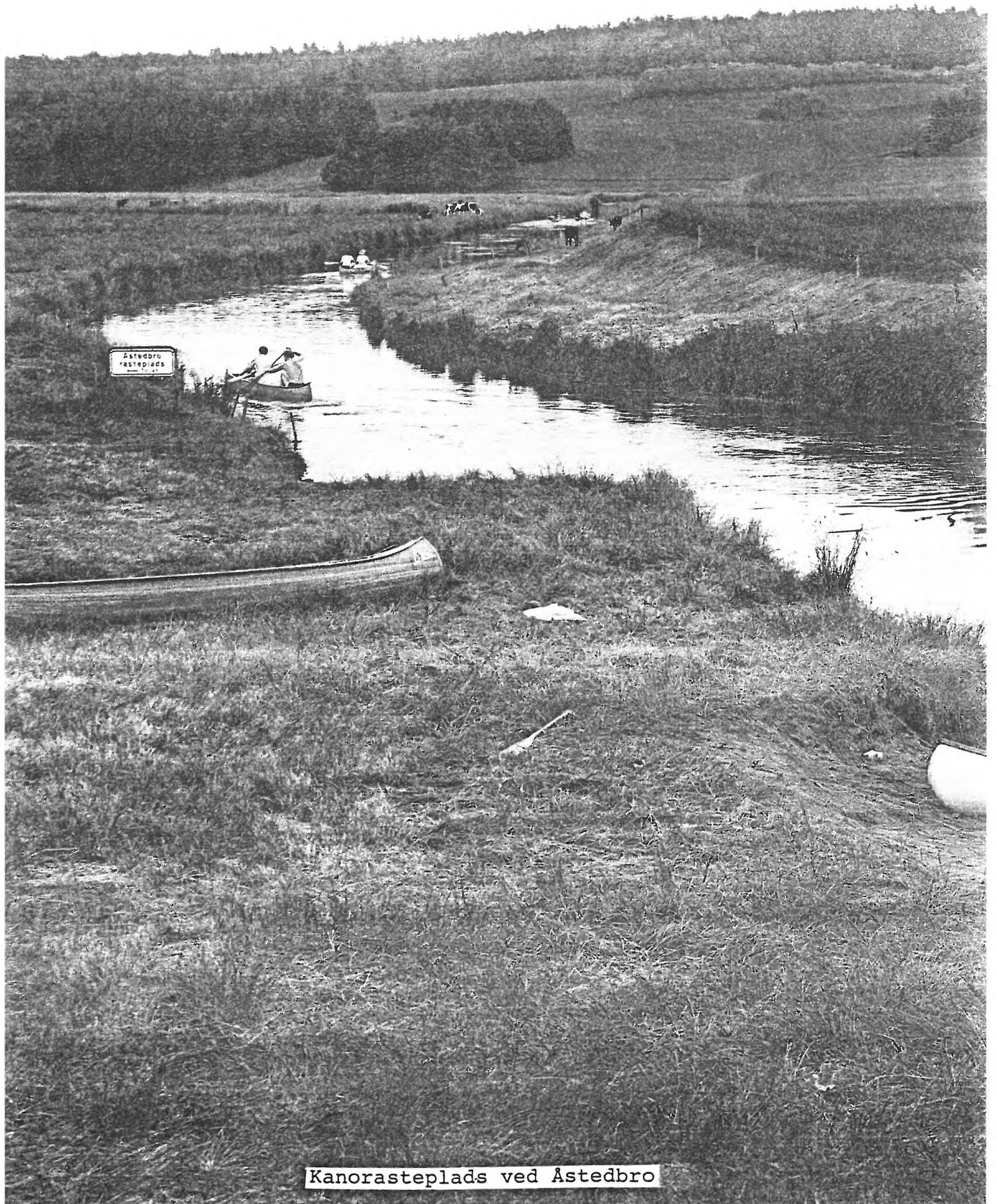
Det fremgår af indstillinger fra disse arbejdsgrupper, at sejladsforbudet i forsæsonen bør gøres permanent og der foreligger ikke fra disse forslag om antalsmæssig regulering (tilmed er et tidligere forslag om registrering af kanoer foreløbig opgivet i alle 3 amter).

Vejle amtsråd har i øvrigt, efter de gode erfaringer på Gudenåen, efter vandløbsloven gennemført sejladsforbud i forsæsonen på væsentlige dele af både Vejle og Kolding å.

For at afhjælpe problemerne på Gudenå med floksejladsen, har de nævnte arbejdsgrupper også foreslået, at der som en frivillig ordning søges etableret et nyt startsted for lejrskoler nord for Mossø, således at presset på øvre Gudenå kan reduceres, og et udarbejdet forslag til ny sejladsbekendtgørelse indeholder bl.a. bestemmelser om en koncessionsordning for kanoudlejere.

Hvis forudsætningerne for de gennemførte vurderinger ændres, jævnfør den nye udvikling i sejladstallene vedrørende 1985, kan der blive grund til at genoptage overvejelser om:

1. Direkte forbud mod floksejlads.
2. Forbud mod sejlads fra Tørring-Åstedbro.
3. Eventuel anden form for sejladsregulering.

Kanorasteplads ved Astedbro

3. Undersøgelser i øvrigt

Udover konstatering af kanosejladsens omfang har undersøgelserne drejet sig om følgende:

1. Vegetation, erosion, slitage m.v.
1979, 1980 og 1981.
2. Interview af lodsejere
1979.
3. Sejladsens nærmere karakter
1979, 1980, 1981, 1982 og 1983.
4. Fiskelivet
1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984
og 1985.
5. Fuglelivet
1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984
og 1985.

Disse undersøgelser hovedtræk refereres i det følgende.

3.1. Vegetation, erosion, slitage m.v.

I 1979 blev åen fra Tørring til Mossø gennemsejlet med henblik på etapevis registrering af slitagefænomener samt fysisk og botanisk tilstand. Det viste sig, at påsejling af åbrinker især forekom på den øverste strækning Tørring-Åle, Medens der på den nedre strækning især Voervadsbro-Højlund, forekom mange bundpåsejlinger. Adskillige steder sås kreaturnedtrådte brinker. Plantevæksten langs åløbet var veludviklet og typisk, og i selve åen domineret af arter som almindelig vandranunkel og pindsvineknop.

I 1979 gennemførtes ved Vilholt en undersøgelse, som viste, at kanosejladsen næppe har større indflydelse på hverken den lavere fauna eller plantevæksten i åen. En fornyet undersøgelse i 1980 bekræftede dette for så vidt angår plantevæksten (grødeskæringen har dominerende indflydelse).

I 1980 og 1981 udførtes på øvre del af Gudenå undersøgelser for at belyse forholdene omkring brinkerose og bredzonevegetation. Inden for en 3 km lang åstrækning ved Uldum kær udvalgte 8 delstrækninger, hver 30-40 m lange, i ydersiden af åslynger til detaljeret undersøgelse af de 3 væsentlige brinkeroseformer: naturlig vandløbserosion, kreaturtrampning og kanopåsejling.

De tre påvirkningstyper blev undersøgt på en sådan måde, at effekten af disse kunne opgøres hver for sig.

De viste sig, at så godt som alle åslynger på den 3 km lange strækning bar tydelige spor efter direkte påsejlinger med kanostævn, især i åslyngernes ydersider. Den hårdest belastede station menes efter beregningerne at være blevet påsejlet ca. 3.500 gange i løbet af 1980, medens den mindst belastede station tilsvarende menes påsejlet ca. 550 gange. På stationerne konstateredes 5-48 brinkpåsejlinger (afhængig af sejladserfaring) ved passage af 100 kanoer.

Brinkerosionsundersøgelserne tyder på, at både kreaturtramp og kanopåsejling øger erosionen væsentligt. På 2 stationer uden kreaturtramp og kanopåsejling regnes med en gennemsnitlig brinktilbagerykning (basiserosion) på ca. $4\frac{1}{2}$ cm over 15 måneder. På andre stationer uden kreaturtramp, men med kanopåsejling, konstateredes erosion, der er 50-100% større end basiserosionen. På 2 stationer både med kreaturtramp og kanopåsejling er der målt erosion 150-300% større end basiserosionen. Placering af sten på 2 stationer viste sig at give effektiv beskyttelse mod erosion (her skete tillejrning).

Der blev fundet god overensstemmelse mellem mængden af opslemmet materiale i åen (faststofforurening) og antallet af kanosejlere. Den maksimale koncentration af opslemmet materiale opmålt til at være 5-6 gange større end det konstante niveau om morgenen før første kanopassage. Allerede efter passage af de 10 første kanoer om formiddagen var koncentrationen af opslemmet materiale steget til omkring det dobbelte.

Der kan næppe herske tvivl om, at faststofforurening både gennem brinkerosion og øget ophvirvling af bundmaterialet har en række direkte uheldige virkninger for vandløbets biotopværdi. Hertil kommer, at kravene til hyppig vandløbsvedligeholdelse i henhold til regulativet øges med yderligere miljøforringelser samt øgede omkostninger til følge.

Bredzonevegetationen viste sig overvejende at være præget af arter, hvis brinkstabiliserende virkning er lille. Blandt de dominerende plantearter blev kun registreret én med brinkstabiliserende virkning, rørgræs, og denne art viste sig særdeles ømtålelig over for kreaturgræsning, idet den helt manglede på de afgræssede strækninger. Friholdelse af

bredzonerne for kreaturgræsning antages, ud over at forhindre den direkte erosion via tramp, at kunne forbedre etableringsmulighederne for rørgræs, og dermed formentlig stabilisere brinkerne mod den naturlige erosion og ikke mindst mod kanopåsejlinger.

3.2. Interview af lodsejere

I 1979 udsendtes spørgeskemaer til samtlige lodsejere med jord ned til Gudenåen i Vejle amt for at få nærmere oplysning om, hvorledes lodsejerne ser på kanosejladsen.

Af besvarelsene fremgår, at ca. 45% af lodsejerne fandt kanosejladsen generende - resten (55%) ikke.

De oplevede gener fordelte sig således:

	<u>Antal lods-</u>	<u>%</u>
	<u>ejere</u>	
Ødelagte afgrøder	20	9
Ødelagte kreaturhegninger	30	13
Andre skader på produktionen .	3	1
Skader på redskaber, skure o.l.	7	3
Henkastning af affald	118	51
Gener på fiskeri	74	32
Gener på jagt	46	20
Alm. forstyrrelse af personlig naturoplevelse	47	20
Fysisk slitage på åens omgi- velser	59	25
Andre gener	29	12

Ca. halvdelen af lodsejerne udlejede fiskeretten, mens jagten udlejedes af ca. hver 3. lodsejer.

Lodsejernes vurdering af behovet for begrænsning af kanosejladsen gav følgende resultat:

Behov for regulering af sejlads	44%
Ikke behov for regulering af sejlads ...	26%
Ved ikke	3%
Ikke besvaret	27%

3.3 Sejladsens nærmere karakter

Hvert år fra 1979 til 1983 er der gennemført en række supplerende undersøgelser ud over selve kanotællingerne for at belyse sejladsens karakter nærmere.

De vigtigste resultater af de 5 års undersøgelser kan sammenfattes således:

Bådtyper og bådere

Kanoen er helt dominerende bådtype på Gudenåen oven for Mossø, men herudover ses en del kajakker og ca. 50 fast stationerede robåde og joller, hvoraf flere er beliggende ved Vestbirk søerne.

Fordelingen af kanoer og kajakker er hvert år med ubetydelige variationer opgjort til følgende:

	<u>Udlejet</u>	<u>Privat</u>	<u>I alt</u>
Kanoer	90%	5%	95%
Kajakker	0%	5%	5%

Sejlerne

Sejladsen er præget af ungdommen. Ca. 75% af de sejlede er mellem 15 og 25 år (meget få under 10 eller over 50 år). Endvidere ses mandlige sejlere hyppigere end kvindelige - ca. 2/3 er mænd eller drenge.

De sejlede kommer til Gudenåen fra hele landet, en mindre del fra udlandet, ca. 10%. Hovedparten af de sejlede, godt 50%, kommer fra de nære befolkningsrige områder Århus, Vejle og Fyns amt.

Startsteder

Ca. 3/4 af de sejlede starter i Tørring. Blandt de øvrige startsteder i Vejle amt - Åle, Åstedbro, Bredstenbro, Vestbirk, Voervadsbro og Klostermølle - er Bredstenbro mest benyttet.

I eftersæsonen er der tendens til at startandelen fra Bredstenbro og Voervadsbro m.v. stiger lidt, formentlig svarende til ønsker om at forkorte sejladsen.

Der har i en årrække været talt om at flere starter skulle rykkes nord på til f.eks. Ry og Silkeborg, men så vidt vides har dette endnu ikke givet reelle ændringer i sejlads-mønsteret.

Etaper/overnatning

Over halvdelen af de startende fra Tørring gennemfører sejladserne i Vejle amt på ca. 3 dage med 2 overnatninger mellem Tørring og Mossø, svarende til dagssejladser på 15-20 km, men i øvrigt varierer tidsforbruget ved sejladserne fra 1 til 4-5 dage (sjældent mere end 5 dage).

Ugerytme og døgnrytme

De fleste starter i Tørring i forbindelse med weekends og sejladserne bliver herved ujævnt fordelt på ugens 7 dage.

I hovedtrækkene varierer sejlsaktiviteten typisk på denne måde (men afvigelser kan forekomme).

Sejlsaktivitet (relativ)

<u>Ugedag</u>	<u>Tørring</u>	<u>Føvling</u>	<u>Vilholt</u>
lørdag	stor		
søndag	stor	stor	
mandag	stor	stor	stor
tirsdag		stor	stor
onsdag	beskeden		stor
torsdag	beskeden	beskeden	
fredag		beskeden	beskeden

Ofte vil mere end 50% af en uges samlede sejlsaktivitet være afviklet inden for "de 3 store dage", ligesom sejlsaktiviteten i højsæsonen på en enkelt af disse 3 dage kan være særlig stor, f.eks. på 150 både.

Hertil kommer, at sejlsaktiviteten er ujævnt fordelt inden for de enkelte døgn (dage) typisk med koncentration af sejlsaktiviteten formiddag og eftermiddag.

Floksejlsaktivitet

Ud over de nævnte forhold vedrørende ugerytme og døgnrytme medfører grupper på kanofart yderligere tendens til koncentration af sejlsaktiviteten på åen.

Her tænkes på lejrskolesejlsaktivitet og sejlsaktivitet arrangeret af spejdere m.v. I sådanne selskaber sejler man mere eller mindre samlet i modsætning til den individuelle sejlsaktivitet (f.eks. familier og andre smågrupper), hvor der lettere bliver tale om en vis spredning.

I skoleferien (højsæsonen) er ca. 3/4 af sejladsen privat arrangeret med mange mindre grupper, men i eftersæsonen (tidligere også forsæsonen) er sejladsen domineret af lejrskoler.

Den organiserede sejlads - floksejladsen - har vist sig mere problematisk end den øvrige sejlads fordi der lettere sker brink- og bundpåstødninger som følge af forringede manøvremuligheder. Endvidere har den organiserede sejlads vist sig at være mere støjende.

Sejlernes syn på sejladsen m.v.

Ved interview er det konstateret, at praktisk taget alle sejlen- de har været tilfredse med sejladsen i Vejle amt og mange endda meget tilfredse. De primære begrundelser herfor er naturoplevelsen og samværet med øvrige tur- deltagere.

Alligevel er der fremkommet en del kritik specielt med hensyn til overnatningsstedernes faciliteter. Bedre informationsmateriale om sejladsen og seværdigheder langs Gudenå m.v. er blevet efterlyst.

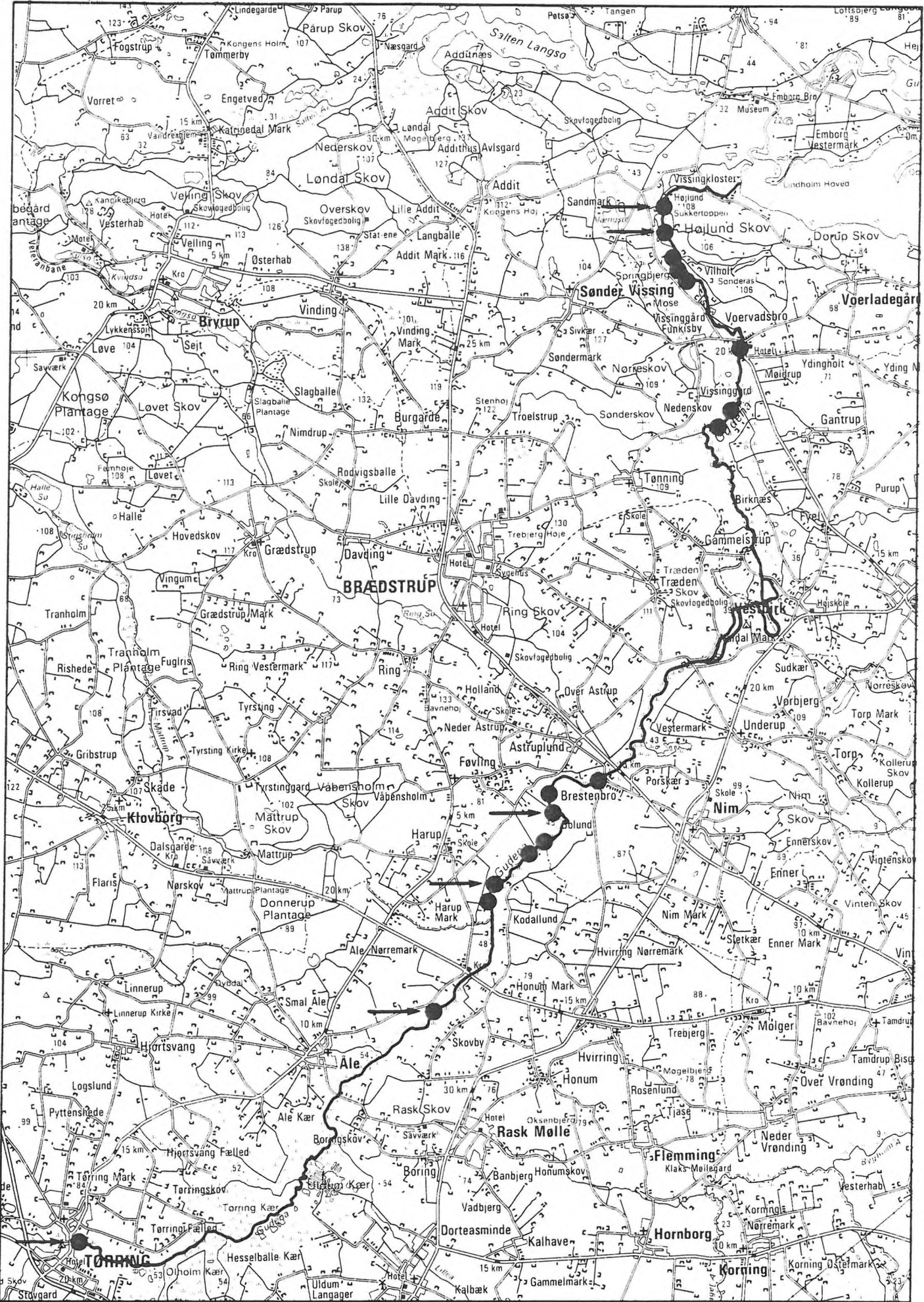
Direkte adspurgt har et flertal af de sejlen- de fundet det rimeligt med en begrænsning i sejladsen af hensyn til naturen. Dette gælder også den fra 1983 praktiserede løsning med sejladsforbud i forsæsonen på Gudenå fra Tørring til Mossø.

3.4 Fiskelivet

I 1979 og 1980 udførtes nogle indledende og enkle fiskeundersøgelser i Gudenåen oven for Mossø som tydede på, at fiskebestanden, herunder stalling og ørred, var meget lille i forhold til hvad man kunne vente i et vandløb af denne karakter og en mulig sammenhæng med sejladsbetingede skader, bl.a. på gydebanks specielt for stalling, kunne ikke udelukkes.

For nærmere at belyse dette koncentrerede man i 1981 en række undersøgelser om stallingens gydebiologi, registrering af gydebanks i hovedløbet m.v. samt bestandopgørelse på en 13 km lang åstrækning neden for Hammer mølle.

Fra Tørring til Mossø registreredes 17 gyde- banks hovedsagelig ved Kodallund, Føvling, Gantrup og Vilholt med mellemliggende lange strækninger uden gydebanks. Se kort 1:100.000 over gydebanks.

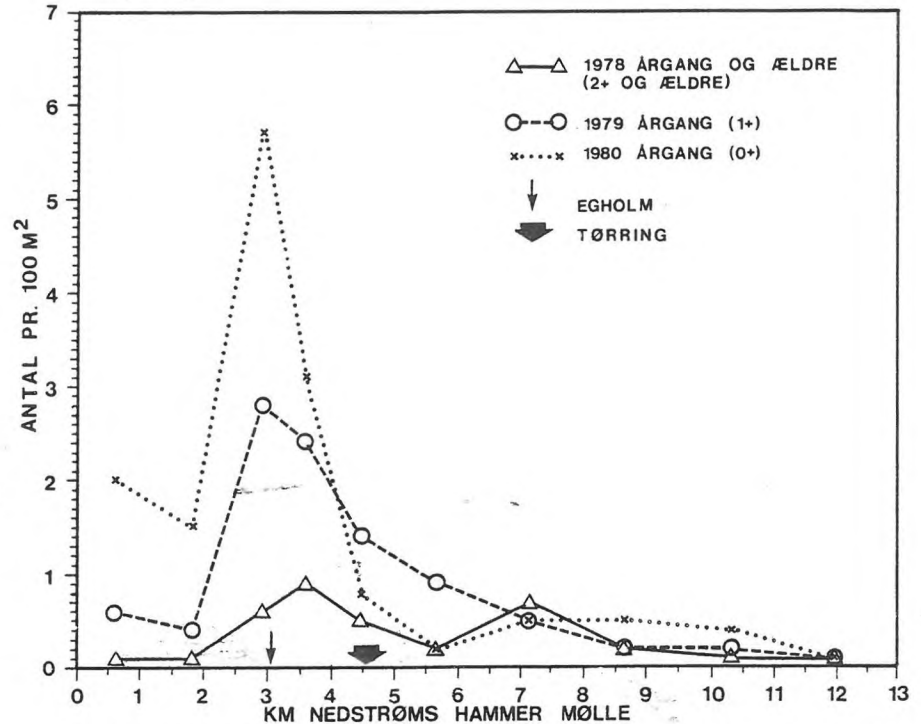
MÅLESTOK 1:100.000

● STALLINGENS GYDEBANKER I GUDENAENS HOVEDLØB

➔ PÅSEJLINGSFARE VED REGISTRERINGEN 19/5 1981. VANDSTANDEN VAR RELATIV HØJ.

Oven for Tørring, både i Gudenå og Alsted mølleå, registreredes en del tætliggende gydebanker.

Ved elektrobefiskning fandtes meget lille bestand af stalling neden for Tørring og en bedre bestand oven for Tørring. Bestanden af ørred var minimal. Se diagram over fordeling af årgang 1980.

FORDELINGEN AF 1980-ÅRGANGEN OG 1979-ÅRGANGEN OG KØNSMODNE STALLING PÅ STRÆKNINGEN FRA HAMMER MØLLE TIL UDLØBET AF ULDUM LILLEÅ.

Undersøgelserne i 1981 vedrørende stallingens gydeforhold førte til at kanosejladsens eventuelle skadevirkninger formodedes at være relateret hovedsagelig til 3 punkter:

1. Gydende stallinger kan blive bortjaget fra gydebanksene, de lavvandede stryg, således at gydning ikke finder sted. Dele af ægproduktionen kan derved gå tabt.

2. Påsejling af gydebanksene kan forårsage dødelighed på æg og nyklækket yngel. Denne dødelighed kan dels være knusning af æg og yngel i selve gruset, dels af drift af disse, væk fra det beskyttende miljø i gruset.

3. Bortjagning af yngel fra yngelopvækstlokaliteterne (de lavvandede stryg) kan give øget dødelighed, da strygene giver den bedste beskyttelse mod rovfisk o.a.

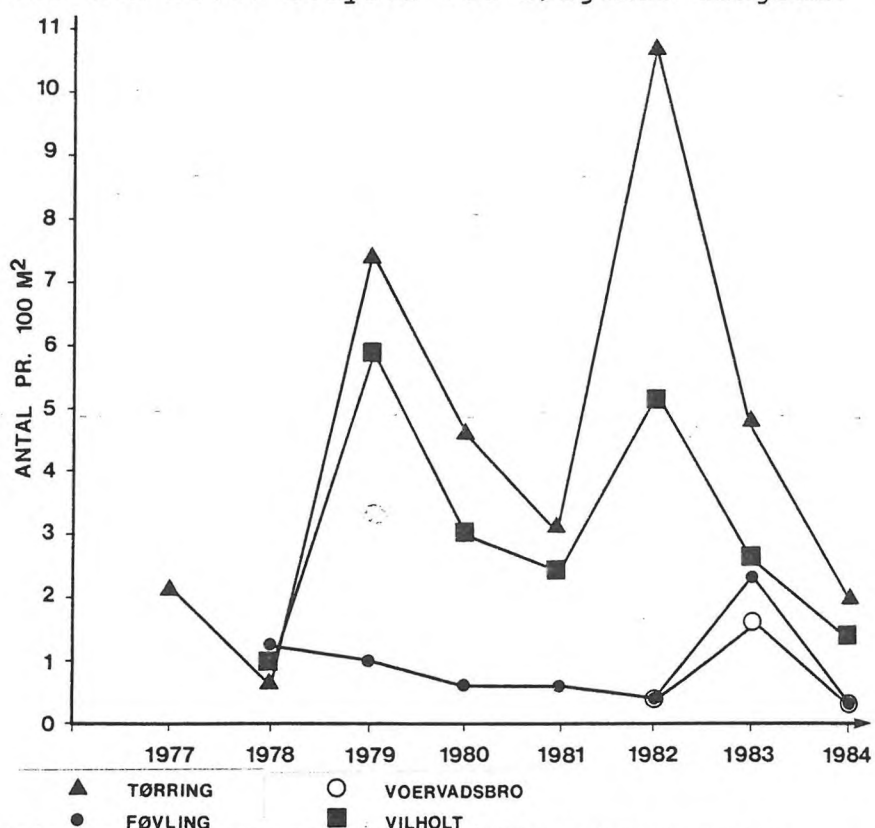
I 1982 omfattede fiskeundersøgelserne især Gudenåens sidetilløb oven for Mossø og samtidig udvalgte 2 lokaliteter ved Føvling og Vilholt til bestandsopgørelse.

Det konstateredes, at stallingen kun i mindre udstrækning benytter Gudenåens tilløb som gyde- og opvækstvandløb. Derfor er bestandens eksistens helt afhængig af de få gyde- og opvækstområder i hovedløbet, og bestanden er særdeles sårbar over for negative påvirkninger i disse områder. Ved fejlslagen gydning flere år i træk må stallingbestanden anses for at være i fare for udslettelse.

Ved Føvling og Vilholt viste 1982-befiskningerne meget beskedne bestande af såvel stalling og ørred og man anså ikke forekomsten af egnede gyde- og opvækstområder som bestandsregulerende faktor ved disse lokaliteter.

I 1983 udvidedes antallet af lokaliteter til bestandsopgørelse fra 2 til 5. Foruden Føvling og Vilholt drejede det sig om lokaliteter ved Tørring, Åle og Voervadsbro. Disse 5 lokaliteter har siden dannet grundstammen i fiskeundersøgelserne både i 1983, 1984 og 1985, idet man har koncentreret sig om eventuelt at kunne påvise en forbedret rekruttering af stalling ved sejladsforbudets ikrafttræden fra og med forsæsonen 1983.

Resultatet af disse rekrutteringsundersøgelser kan bl.a. belyses ved følgende diagram:

VARIATIONER I DEN ÅRLIGE REKRUTTERING AF STALLING UDTRYKT VED ANTAL 1-ÅRSFISK PR 100-M² FRA DE ENKELTE ÅRGANGE PÅ 4 LOKALITETER I GUDENÅEN (ÅLE ER UDELDAT DA REKRUTTERINGEN HER ER YDERST BESKEDEN).

Tørring-lokaliteten har betydning som referenceområde for de øvrige lokaliteter, idet rekrutteringen af stalling på Tørring-lokaliteten sker fra gydebanks længere opstrøms på strækninger uden kanosejlads.

På de 3 andre lokaliteter kunne man forvente en mulig positiv udvikling i stallingrekrutteringen efter gennemførelsen af sejladsforbudet i forsæsonen, men dette er tilsyneladende kun sket i 1983 og kun ved Føvling og Voervadsbro. Ved Tørring og Vilholt er det tilsyneladende gået tilbage i 1983 og tilsvarende på alle 4 lokaliteter i 1984.

Det skal imidlertid påpeges, at de foretagne bestandsopgørelser er baseret på befiskninger i maj-juni, hvor det ikke er muligt at foretage kvantitativ opgørelse af stalling yngre end 1 år fordi de nyudklækkede stalling er ganske små.

En lille bestand af 1-årig stalling betyder derfor ikke nødvendigvis at den forudgående udklækning har været ringe. Dette fremgår af en supplerende bestandsopgørelse ved Vilholt d. 20.-21. august 1984. Her konstateredes en fin bestand af stalling udklækket i forsæsonen 1984 og alligevel viste det sig, at 1-årsbestanden af stalling i forsæsonen 1985 var meget lille.

Tilbagegangen skyldes formentlig den ekstremt hårde vinter i begyndelsen af 1985 og tilsvarende forklaring er nærliggende for de 3 øvrige lokaliteter (tilbagegang af stalling efter hårde vintre er tidligere beskrevet i faglitterære værker).

Hvis det er rigtigt at antage, at den hårde vinter i begyndelsen af 1985 har været afgørende for stallingens tilbagegang, kan de foreliggende resultater endda give et vist håb om at sejladsforbudet i forsæsonen har gavnet stallingen. Både ved Voervadsbro og Føvling så man i 1984 en fremgang i 1-årsbestanden af stalling til trods for tilbagegang ved Tørring som skønnes upåvirket af kanosejlads. Til gengæld harmonerer den i 1984 konstaterede tilbagegang i 1-årsbestanden ved Vilholt ikke hermed.

Man må derfor konkludere, at de foretagne undersøgelser i rekrutteringen af stalling i sammenhæng med gennemførelse af sejladsforbudet ikke har ført til entydige resultater. Visse træk i undersøgelserne antyder dog, at en sådan effekt kan være til stede og må vel fortsat anses for sandsynlig.

Med hensyn til fiskebestanden som helhed har alle undersøgelserne fra 1979- 1985 vist, at Gudenåen oven for Mossø og mange sidetilløb er underbesat med fisk bedømt i forhold til vandkvalitet og vandløbstilstand.

Meget tyder således på, at væsentlige forbedringer ikke alene kan opnås ved sejladsforbud i forsæsonen, men at andre faktorer spiller ind. I denne forbindelse må muligheder for forbedret fiskepassage ved opstemninger og yderligere miljømæssig forbedret vandløbsvedligeholdelse i henhold til den nye vandløbslov også tages i betragtning.

3.5 Fuglelivet

I 1980 gennemførtes en undersøgelse af fuglelivet i Vestbirk søerne, men året efter udvidedes antallet af undersøgelseslokaliteter til disse 7:

1. Tørring fællid
2. Uldum kær
3. Astedbro
4. Bredstenbro
5. Vestbirk søerne
6. Voervadsbro/Vilholt
7. Klosterkanalen

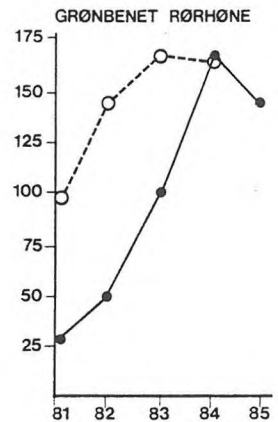
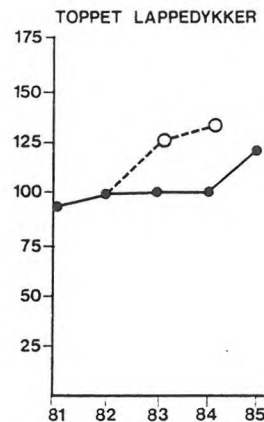
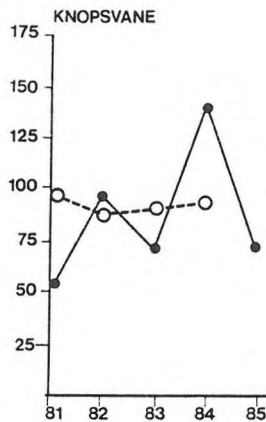
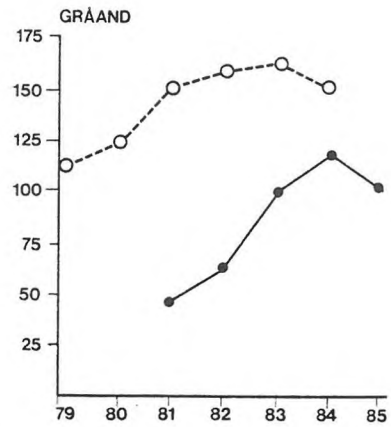
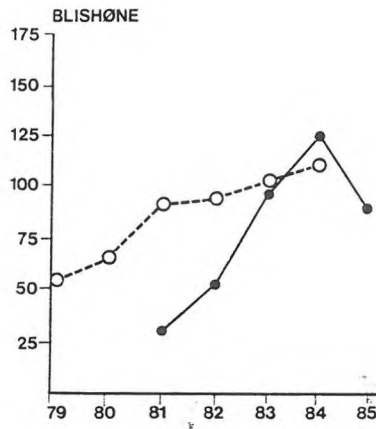
Disse 7 lokaliteter er fulgt med løbende undersøgelser i forsæsonen hvert år fra 1981 til 1985, primært ved systematisk optælling af fugle.

Formålet har været at analysere kanosejladens eventuelle indflydelse på fuglelivet og observationerne har derfor været koncentreret om de delområder, som har direkte tilknytning til åen.

Resultatet af optællingerne af ynglefugle fra 1981 til 1985 for alle 7 lokaliteter under ét fremgår af følgende oversigt:

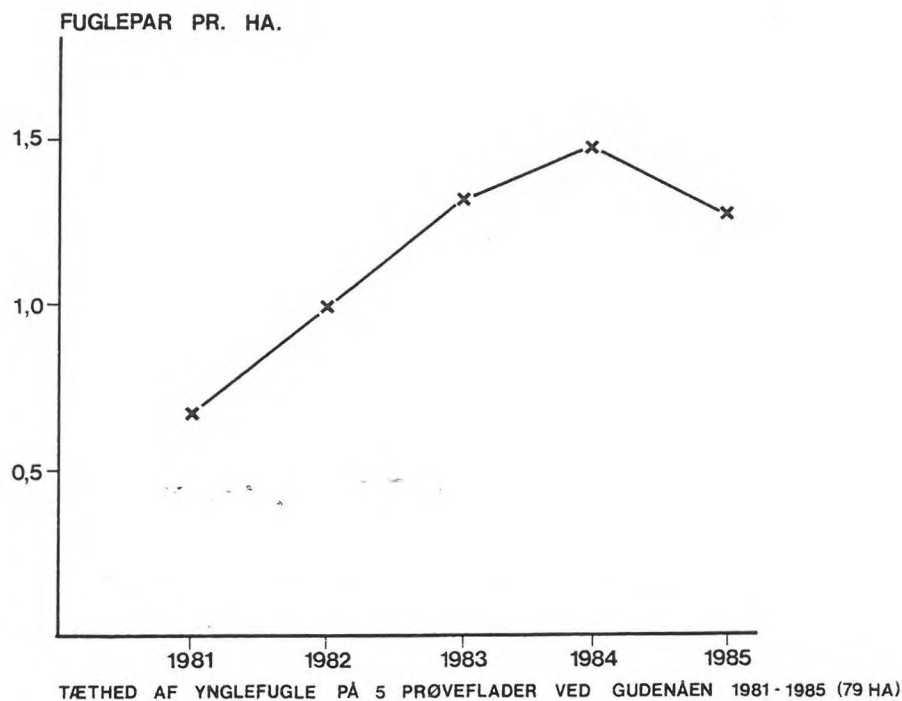
	<u>1981</u>	<u>1982</u>	<u>1983</u>	<u>1984</u>	<u>1985</u>
Gråstr.lapped.	0	1-2	4	2-3	2
Tp.lappedykker	5-7	6-7	6-7	6-7	8
Ll.lappedykker	0-1	0-1	0	2	1
Gråand	14-21	21-29	35-39	41-46	36-56
Krikand	0	1	0	1	0-1
Atlingand	1	0	2	1-2	0
Troldand	0	1	1-2	0	0
Taffeland	0	0	0-2	0-2	0
Grågås	2	3-4	3	4	7
Gravand	0	0	0	1	0
Knopsvane	5-6	9-10	7	10	7
Blishøne	20-23	34-35	61-64	75-79	48-63
Grb.rørhøne	3	5	9-10	16	13-14
Vibe	11-17	13-15	6	15	9
Db.bekkasin	4-7	2-5	3	5	3-4
Rødben	4	4-5	2-3	3-4	3-4
Isfugl	1	0	2	2	2
Bjergvipstjert	3	4	5	5	2-3
Hættemåge	40-50	10-15	120	85	150

Ud fra disse optællinger er der fremstillet indeksskurver for de fuglearter som især har vist sig følsomme over for kanosejlads hvis talmaterialet samtidig er tilstrækkeligt omfattende. Det drejer sig om toppet lappedykker, gråand, knopsvane, grønbenet rørhøne og blishøne. Disse indeksskurver er sammenstillet med tilsvarende kurver på landsplan og man får herigennem et indtryk af udviklingsforløbene (ved indeksberegningen sættes optællingsresultatet til 100 i begyndelsesåret og de efterfølgende års optællinger sættes i forhold hertil. Da Gudenåindeks og landsindeks ikke har samme udgangspunkt, skal man ikke hæfte sig ved kurvernes indbyrdes placering men alene kurveforløbene).

INDEXTAL FOR YNGLEFUGLE VED GUDENÅEN VIST MED FULDT OPTRUKNE KURVER OG FOR HELE LANDET MED STIPLEDE KURVER.

På grundlag af fugletællingerne ved Gudenå er der endvidere foretaget en samlet beregning af tætheden af ynglefugle 1981-85 som gengivet i følgende diagram:

De lokalt variable faktorer, der har indvirket på fuglene i undersøgelsesperioden har især været kanosejlads og vandstandssvingninger. Mindre betydende men dog ikke uden effekt har været udsætning af ænder, vandløbsvedligeholdelse, kreaturhold, lystfiskere og anden færdsel, ulovlig efterstræbelse af fugle m.v. Disse mindre betydende faktorer har for de flestes vedkommende været nogenlunde ens i undersøgelsesperioden. Til gengæld er der sket en markant ændring i kanosejladsen ved dens ophør i forsønsen fra og med 1983 og vandstandssvingningerne har været forskellige de enkelte år.

For at vurdere kanosejladsens effekt har det derfor været nødvendigt nøje at analysere de enkelte delfaktorer indflydelse. På dette grundlag fremkommer følgende ornitologiske vurdering:

I de 3 år undersøgelserne er foregået uden kanosejlads i forsøsonen, har der været en række vejrekstremer, som har givet fuglene så vanskelige forhold, at man ikke kunne forvente fremgang for de berørte fuglearter.

Alligevel er der sket markant fremgang for de vigtigste arters vedkommende og det kan kun henføres til lokale forbedrede forhold - altså færre forstyrrelser.

I 1983 var foråret ekstremt regnfuldt og åen samtidig meget vandrig. Vandstanden svingede så meget, at mange fuglereder blev skyllet bort.

I 1984 var foråret til gengæld meget tørt og vandstanden i åen samtidig meget lav.

I 1985 blev ynglesæsonen domineret af, at vinteren forinden var ekstrem hård, og det går netop ud over arter, som præger denne undersøgelse, nemlig ikke- trækkende vandfugle.

At 1985 blev en dårlig ynglesæson var forudsigeligt. Der er altid tilbagegang for arter som blishøne, svaner og ænder efter hårde vintre. F.eks. er det således kendt, at der efter en hård vinter kun er højst 5% overlevende svaneunger (tilsvarende for blishøne).

Man burde således absolut forvente at ynglefugletallene ville falde til de laveste i den 5-årige undersøgelsesperiode, da vintrene før ynglesæson 1981 og 1982 var betydeligt mildere.

Imidlertid er tilbagegangen ikke nær så drastisk, og blandt relevante arter toppet lappedykker, gråand, knopsvane, blishøne og rørhøne er kun knopsvanen kommet under niveauet i 1982 (de mindre talrige vandfuglearter er i denne sammenhæng ikke egnede til statistisk vurdering).

Som helhed er der således sket en markant forbedring af fuglelivet efter 1982 også med flere fugle i selve åløbet og det forekommer oplagt, at denne forbedring hænger sammen med kanosejladsens ophør om foråret fra og med 1983.

3.6 Odderen

Odderen er gået stærkt tilbage i Danmark trods totalfredning i 1967. Dette gælder også ved Gudenåen, specielt menes strækningen ved Vilholt og Klostermølle tidligere at have været velforsynet med oddere, men i dag er bestanden på det nærmeste elimineret. Derfor er der ikke i sammenhæng med vurderingen af kanosejladsen foretaget egentlige undersøgelser vedrørende odderens levevis, men Michael Dahlgård, Møldruphus, foretog i 1983 en række interview med lokalkendte ved Vilholt m.v. for at kunne dokumentere odderens tidligere forekomst i området. Senere er dette suppleret med yderligere oplysninger, som kan tyde på sporadisk forekomst.

Området ved Vilholt m.v. (og formentlig flere andre ved Gudenåen) kan således måske betragtes som potentielt område for odder.

Når odderens tilbagegang imidlertid er sket overalt i Danmark, og tillige i det meste af Vesteuropa, også mange steder uden problemer med kanosejlads, vil en retablering af bestanden ved Gudenåen formentlig være vanskelig.

Verdensnaturfonden og Foreningen til Dyrenes Beskyttelse har i 1985 iværksat "Projekt Odder". Heri indgår en kortlægning af odderens forekomst i Danmark bl.a. til brug ved planlægningen af en ophjælpning af odderbestanden.

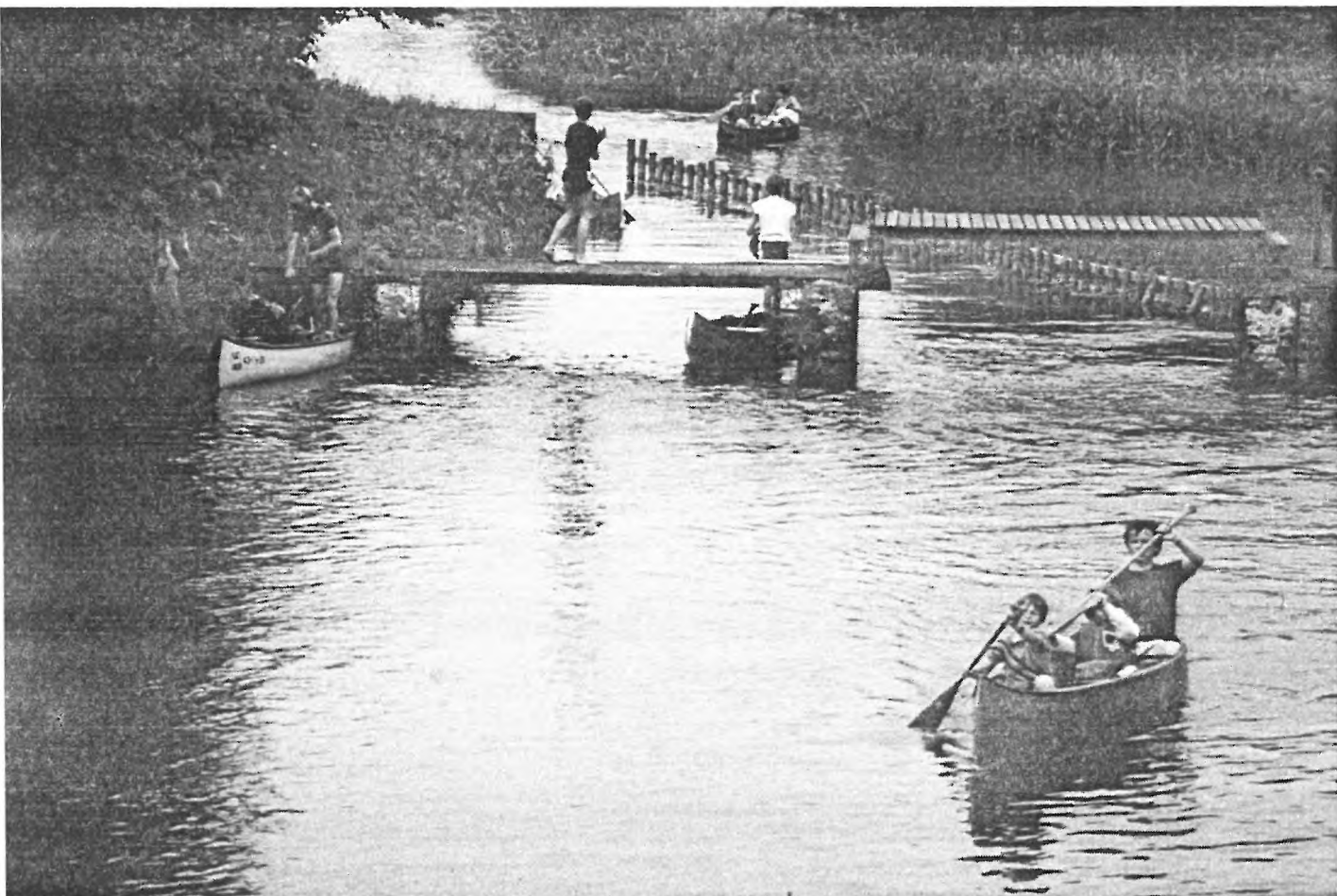
Resultatet af dette projekt kan muligvis være af interesse for den videre planlægning af Gudenåens udnyttelse.

4. Kopier af indkomne skrivelser i 1985

Foranlediget af det arbejde som pågår i forbindelse med udarbejdelse af ny bekendtgørelse i henhold til naturfredningsloven vedrørende sejlads m.v. på Gudenåen for tiden efter 1985, har amtsrådet modtaget en række skrivelser fra interesseorganisationer m.v.

Af disse gengives følgende i kopi:

1. Skrivelse af 4.8.1985 fra Poul Ganer
2. Skrivelse af 30.8.1985 fra Kanosammenslutningen
3. Skrivelse af 6.9.1985 fra FDF/FPF, Nørre Snede
4. Skrivelse af 8.9.1985 fra Mich. Dahlgård
5. Skrivelse af 9.9.1985 fra Gudenåssammenslutningen

Sejlads på Gudenåen ved Bredvad Mølle

4.8.85

Til Vejle Am v. forvaltningen for teknik og miljø

Modtaget

- 5 AUG. 1985

Vejle amtsråd

Fornylig var jeg på kanotur fra Tørring til Klostermølle. I Bredstenbro fandt jeg en lille folder på tysk for kanofarere, der er på tur på Gudenåen. Vedlagt er der en kopi af den. Selv om I ikke er nævnt nogle steder, så er det vist jer der har lavet den.

Hvis I har en dansk udgave, så vil jeg gerne have et eksemplar. Ellers fx kladden til den. Dette da jeg er i gang med en slags natur-tur-vejledning til kanofarere.

Et lille forslag: Tillad først kanosejlad fra Åstedbro. I mange år har der jo været mange, der ikke kan li alt for mange kanofarere på Gudenåen. Dette fordi de forstyrrer dyr og fugle. Og lidt for meget. Men forbuddet før 15.6. har hjulpet en del på det. Og næste år regner mange folk i søhøjlandet med, at floksejlad bliver forbudt opstrøms Klostermølle. Men hvad først at tillade kanosejlad nedstrøms Åstedbro? For på strækningen fra Tørring til Åstedbro er udsynet ikke ret godt overhovedet. Desuden så er der på den strækning mange alt for lavvandede steder, hvilket jo ikke er godt, bl.a. pga fiskeynglen mmm.

med

Venlige A-hilsener

Poul Ganer
Frømandsvej 48A
7800 Skive

PS: Vedlagt er et lille digt om Gudenåen. Måske kan det en skønne dag bruges lidt naturberigende!

PpSs: Boede næsten 5 år på bredden af Mossø/Gudenåen. Derfor er jeg ved at lave en natur-folder om Gudenåen, som en slags tak for årenes mange gode natur-oplevelser.

JEG ER RIG, SOM VAR JEG EN GUD! ((et digt))

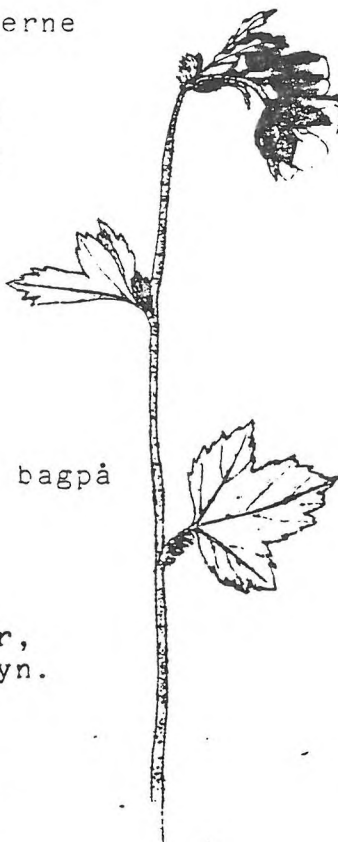
I gamle dage
flød der kun vand med mig
men nu om dage her i nutiden
er udbuddet ret stort.
Jeg er såmænd også blevet ret moderne
jeg ligner snart
et rigtigt og stort supermarked
der er noget, der ligner sodavand
og lidt øl også fra tid til anden
og tit papir af mange slags,
som var jeg et toilet.
Men hvor bliver skiltet af?

Da jeg var ung
så var her en dejlig stilhed.
Men nu hænder det ret sjældent,
der kører tit traktorer
på marker rundt omkring mig
tit med lange ikke helt tynde rør bagpå
til at suge væde op fra mig,
som de derefter spreder
udover deres kulturplanter.
Og de har bygget masser af broer,
som biler ofte larmer hurtigt over,
men så går de glip af det kønne syn.

Og gæster har jeg mange af
både naturvandrere langs bredden
og fuglekiggere, der ser på fugle
og også mange i både,
der bruger mig som en rutchebane.
Desværre skræmmer de tit mine venner væk
altså dem med fjer på som en frakke,
så at de forskækkede flyver langt væk
fra lille blå vandige mig.
Den ene er et flyvende blåt lyn
og en anden har en hagesmæk på,
så helt alene er jeg ikke.

Inden ret længe siger jeg
at jeg vil have en større løn
for hver dag sejler jeg mange folk
fra et sted til deres næste seng
og også fordi jeg er ret så rig
for jeg har en masse skallede venner
inden i mig, hvor de har deres hjem.
Og de bliver fanget af mange,
som tager dem med hjem
og spiser dem, som et herligt måltid
og så siger de, noget som gerne må passe:
Længe leve Gudenåen!

Tro du at dette er et digt til Missisipi,
en kloakrende eller Gudenåen????

Fredningsstyrelsen
2. kontor
Amaliegade 13
1256 København K.

Dato: 30. august 1985

Vedr.: Udkast til sejladsbekendtgørelse for Gudenåen - j. nr.
F 1365/13-2

Ved skrivelse af 29. juli 1985 har Fredningsstyrelsen udbedt sig kanosammenslutningens bemærkninger til ovennævnte udkast til ny bekendtgørelse.

Da sammenslutningen ikke tidligere har haft mulighed for at bidrage til overvejelserne omkring problemstillingerne, må sammenslutningens bemærkninger betragtes som foreløbige og som grundlag for en nærmere drøftelse.

Det skal i den sammenhæng bemærkes, at sammenslutningen som grundholdning kan tilslutte sig Fredningsstyrelsens bestræbelser på at finde løsninger, som varetager det overordnede mål - at bevare Gudenåens og dens sidetilløbs naturværdier.

Uden disse naturværdier vil grundlaget for den rekreative sejlads, som kanosejladsen også er, falde til jorden.

Sammenslutningen har gennemgået koordineringsgruppens rapport fra juli 1985, og indledningsvis bemærkes følgende til afsnittet om sejlads i den del af å-systemet, som ligger i Vejle amt:

ad 1: I forsæsonen:

Sammenslutningen har forståelse for, at ynglesæsonen kan være en kritisk periode for visse fuglearter, og at en særlig beskyttelse er rimelig.

Sammenslutningen finder dog fortsat, at "fredning" frem til 1. juni i overvejende grad vil sikre yngeludviklingen og skal anmode om en ornitologisk begrundet redegørelse for betydningen af perioden 1. juni til 15. juni, herunder en nærmere vurdering af en eventuel negativ kvantitativ og kvalitativ effekt af sejlads i denne periode.

Af hensyn til en helhedsvurdering vil det desuden være værdifuldt med en tilsvarende vurdering af effekten af

de andre rekreative udnyttelser af åen og dens omgivelser i form af lystfiskeri og ornitologiske aktiviteter i samme periode.

ad 2: Øverste strækning, Tørring-Åstedbro:

Gudenåen er i landsmålestok et "stort" vandløb, og selv strækningen Tørring-Åstedbro er i denne sammenhæng et vandløb med god vandføring og store dimensioner, hvilket også er baggrunden for, at vandløbsstrækningen har status som amtsvandløb.

Strækningens rekreative, naturfredningsmæssige og miljømæssige status ligger nøgternt betragtet på linie med tilsvarende vandløb på landsplan. Strækningen er bl.a. recipient for spildevandsanlæg med normale renseforanstaltninger, såvel hvad egentlige spildevandsudledninger som regnvandsudledninger angår, og recipientkvalitetssmålsætningen ligger ligeledes på linie med "normen".

Strækningen Tørring-Åstedbro har således ingen "særstatus" i landsplanmæssig sammenhæng, hvilket har sin helt naturlige forklaring i ovennævnte realiteter.

Sammenslutningen er ikke umiddelbart bekendt med konkrete miljømæssige eller naturmæssige forhold af speciel betydning på den aktuelle strækning med relevans til kanosejlads i sommerhalvåret, men imødeser gerne en uddybning af dette forhold fra styrelsens side, idet sådanne naturligvis må indgå i interesseafvejningen.

ad 3: Øvrige lavvandede strækninger:

Sammenslutningen skal, af hensyn til de videre drøftelser af konsekvenser og evt. restriktioner, anmode om en nærmere geografisk og biologisk angivelse og beskrivelse af de omhandlede strækninger og kanosejladsens konkrete indflydelse på disse områder i sommerhalvåret, idet angivelsen umiddelbart forekommer noget diffus.

ad 4: Gruppesejlads:

Det er sammenslutningen noget uklart, hvad der forstås ved sejlads "om aftenen og tidligt om morgenen" i sommerhalvåret.

Sammenslutningen er enig i, at "natsejlads" bør undgås, men en nærmere præcisering af "natperioden" er nok nødvendig af hensyn til en præcis vejledning af forbrugerne, og en håndhævelse af "nattefreden".

Sammenslutningens erfaringer fra de seneste år ligger helt på linie med de positive erfaringer, der er beskrevet for Vejle Amt.

På det ornitologiske område er situationen særdeles positiv, hvilket, ud over myndighedernes officielle undersøgelser, bekræftes af biolog Jørn Eskildsen's artikel i Vejle Amts Folkeblad af 16. august 1985.

Jørn Eskildsen fremhæver, at på trods af dårlige klimatiske omstændigheder i de sidste 3 år, er fuglene vendt tilbage, og er igen begyndt at yngle i å-løbet.

Det er således helt uomtvisteligt, at situationen for fuglelivet er i en positiv og særdeles tilfredsstillende udvikling.

Det kan naturligvis ikke videnskabeligt påvises, at begrænsningen af sejladsen på åen i forårs månederne er den direkte og eneste årsag hertil, men der er næppe tvivl om, at begrænsningen i de egentlige forårs måneder marts, april og maj har en væsentlig indflydelse herpå.

Et andet væsentligt argument for sejladsbegrænsningen var hensynet til vildtfiskenes yngleforhold.

Sammenslutningen savner i rapporten en nærmere redegørelse for udviklingen på fiskeområdet, positiv eller negativ.

Sammenslutningen kan bekræfte, at der ikke er sket op-hobning af sejladsen i eftersæsonen, hvilket primært må tilskrives en bedre planlægning af sejladsen og ikke, som angivet i rapporten, en kommunal tilbageholdenhed, idet sejlads har en høj prioritet som pædagogisk værktøj i natur- og miljøundervisningen af de større elever inden for hele undervisningssektoren, herunder voksenundervisningen, og derfor ikke i nævneværdig grad har været ramt af besparelser, også fordi en kanotur kan gennemføres for et relativt lavt beløb i forhold til andre former for lejrskoleophold.

Sammenslutningen kan endelig bekræfte, at det totale antal disponible kanoer i Gudenåen er reduceret ganske væsentligt.

Koordinationsgruppens forslag og overvejelser:

Sammenslutningen finder resultaterne af det hidtidige arbejde med informationsmateriale særdeles positive, og medvirker gerne på alle måder i det fortsatte arbejde med at udbygge materialet.

Især målrettet informations- og undervisningsmateriale til undervisningssektoren vil kunne få stor betydning for en god og formålstjenlig udnyttelse af Gudenåens uvurderlige undervisningsmæssige og rekreative værdier på en miljømæssig forsvarlig måde.

Et godt informationsmateriale vil utvivlsomt kunne eliminere de begrænsede påvirkninger, den nuværende sejlads har på å-miljøet og sikre en fortsat positiv udvikling af plante- og dyrelivet i åen og de tilstødende arealer.

Sammenslutningen kan derfor helhjertet tilslutte sig koordinationsgruppens 5 punkter:

- Med virkning fra 1. januar 1986 samles bekendtgørelserne om ikke-erhvervsmæssig sejlads i de tre amter i én bekendtgørelse. Forslag til bekendtgørelse vedlægges.
- Fra og med sejlsæsonen 1986 udsendes der et samlet informationsmateriale, som belyser de væsentligste forhold vedrørende kanosejladsen, naturoplevelser, ordensregulativer etc. Forslag vedlægges.
- Der udarbejdes et kvalificeret lejrskolemateriale for Gudenåen.
- Der indrettes et nyt kanostartsted i Det midtjyske Søhøjland.
- Sejlads på strækningen Silkeborg-Randers gøres mere attraktiv.

Sammenslutningen kan imidlertid ikke umiddelbart tilslutte sig gruppens forslag om:

at sejladsforbudet skal fastholdes indtil 15. juni j.fr. det foran anførte,

at gruppesejlads ikke skal være tilladt på strækningen i Vejle Amt,

at startstedet som konsekvens heraf flyttes til Gudenå-museet eller Odderholm.

Til selve bekendtgørelsesudkastet skal i overensstemmelse med det foranstående fremføres, at alene udkastets § 7 stk. 2 umiddelbart giver anledning til indsigelse.

Sammenslutningen er dog ikke fremmed overfor tanken om en øvre grænse for gruppestørrelsen.

Kanoudlejningen er en vigtig faktor i turisterhvervet i især Tørring-Uldum og Brødstrup kommuner og dermed den nordlige del af Vejle Amt, og en flytning af startstedet for kanosejladsen til den nedre del af å-systemet vil derfor få en væsentlig erhvervsmæssig betydning for disse 2 kommuners servicevirksomheder.

En begrænsning eller et forbud mod gruppesejlads vil i praksis fjerne grundlaget for den erhvervsmæssige kano-udlejning, idet hovedparten af udlejningen i realiteten sker til undervisningssektoren.

Der er for kanoudlejerne ingen tvivl om, at den pædagogiske værdi af kanosejladsen er overordentlig stor, og talrige udtalelser fra de ansvarlige pædagoger dokumenterer på overbevisende måde, at den miljømæssige PR-værdi af en kanosejlads er meget stor og medfører en miljøbevidsthed hos børn og unge, som i den praktiske hverdag næppe kan opbygges på anden måde.

Sammenslutningen vil kunne dokumentere disse udtalelser

På baggrund af ovenstående foreløbige bemærkninger skal Kanosammenslutningen hermed indbyde styrelsen til en nærmere drøftelse af koordinationsudvalgets rapport og udkastet til bekendtgørelsen og kan tilsige styrelsen en positiv og konstruktiv medvirken i det videre arbejde med bevaringen af Gudenåens naturværdier, en bevarelse, som også er af primær interesse for kanoudlejerne.

Vi vil foreslå et møde på hotel Pejsegården i Brødstrup torsdag d. 19. september kl. 14, eller fredag d. 20. september kl. 14.

Vi hører meget gerne hvilket tidspunkt, der passer Fredningsstyrelsen bedst.

Med håbet om et fortsat godt samarbejde

Med venlig hilsen

Svend Vestergaard

Genpart til: Vejle Amtsråd
Tørring-Uldum Byråd
Brødstrup Byråd
Miljøminister Chr. Christensen

FDF/FPF Nørre-Snede
v/Leif Due
Strøget 12
8766 Nørre-Snede

TIL

Vejle Amtsråd
Forvaltningen for Teknik og Miljø
Damhaven 12
7100 Vejle.

Medlem

9 SEP. 1985

Vejle amt nr. 10

Den 6. september 1985

Emne: Tømmerflådesejlad på Gudenåen.

Fra dagspressen er vi orienteret om, at der pågår et udvalgsarbejde vedr. brug af Gudenåen.

Det er i den forbindelse vi henvender os.

FDF/FPF Nørre-Snede har næsten hvert år siden 1969 i september måned sejlet på enten Gudenåen eller Skjernåen.

Sejladsen foregår på et antal flåder (6-8 stk.). Hver flåde er bygget af en granrafteramme og båret op af 6 stk. rengjorte 200 liters tromler. Flåden stikker ca. 40 cm. i dybden og kan i sagens natur laste 4-500 kg., svarende til 5-7 børn/ledere med bagage.

Ledergruppen i FDF/FPF Nørre-Snede tæller blandt sine medlemmer både jægere og naturelskere samt en skovfogeduddannet, og vi har fuld forståelse for brug af og omgang med vor fauna og naturværdier.

Denne viden og forståelse ser vi som et af de uniformerede korps' formål, at videregive til børn og unge.

Den nuværende begrænsning af sejladsen fra 1. januar til 15. juni anser vi for særdeles gavnlig for faunaen.

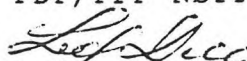
Vi mener ikke vor sejlad i september måned - udenfor yngle- og gydetiden, på nogen måde skader åen.

Såfremt det måtte være nødvendigt at begrænse færdslen på åen yderligere, håber vi, at det frivillige ungdomsarbejde må blive prioriteret mindst lige så højt som den kommercielle udnyttelse af vandløbene i form af kanoudelejning m.m.

Af tidsmæssige grunde har vi henvendt os direkte til Amtsrådet. Kopi af nuværende er sendt til Sejladsudvalget i Landsforbundet FDF/FPF, Hjalmar Brantingsplads 6, 2100 København Ø, som vi håber må blive taget med på råd om en evt. yderligere begrænsning af sejladsen.

Venlig hilsen

FDF/FPF Nørre-Snede

Leif Due

N. MICH. DAHLGAARD

»Møldruphus«

Højlundvej 26, Voerladedgård, 8 sept. 1985

Telf. 05-78 21 04

8660 Skanderborg

Plads til mig?

PROJEKT ODDER

Herr miljøminister Chr. Christensen,
Slotsholmsgade 12,
1216 København K.

Ang. regulering af kanosejlas Tørring-Mossø efter 1985.

Allerførst vil jeg takke for dit brev af 25 juni (J.nr. D 83-4106-1), og der er jo sket en del siden i kanosagen, koordineringsgruppen har nu lagt sit forslag frem, den 30 aug. har Kanosammenslutningen (hvis adr er Silkeborg Turistbureau, Torvet 9) skrevet til dig, så der bliver noget at tage fat på; problemet ved Gudenaåen er nu: Natur eller Dyrehavebakke.

Inden jeg begynder at uddybe vor mening om forslaget til den nye ordning, så vil jeg lige minde dig om dit besøg herude den 5/12 83, på den mest sårbare strækning ved hele Gudenaåen, du og jeg fik talt en del sammen, og een ting jeg særligt husker, var da du sagde "Det her er noget af det smukkeste jeg har set, og det egner sig i k k e til kanosejlads", du så da min fotosamling, som du også lånte med hjem, - da jeg tror der p.t. er brug for nogle beviser vedlægger jeg bare 18 billeder herfra, dem kan du låne dine embedsmand, så de tør tage skridtet fuldt ud, og få lavet en regulering som kan hjælpe Gudenaåen nu inden det bliver for sent, disse billeder kunne vi have gentaget mange gange i år, men det er jo ikke en billig fornøjelse at fotografere, og jeg får jo ingen tilskud til min kamp for Gudenaåen, udgifterne hertil er gået af min egen lomme, i de mange år jeg har kæmpet herfor har det kostet ikke så få tusinde kroner, - men det gør ikke så meget, bare vi når at bevare åen for de kommende generationer - men det haster nu.

Det er et stort arbejde koordinationsgruppen har lavet med det nye forslag til regulering af sejladserne, men det skal strammes noget op, det nytter ikke med henstillinger, der skal stå "forbudt", se vort forslag til Reglement der var med i vor fællesskrivelse af 30 april 1982 (kopi vedl.), og jeg mener at forbudet har støtte i Vandløbslovens § 4 samt i Naturfredningsloven. Og forbudet mod floksejladser skal selvfølgelig også gælde privatflåden, da der kommer en del flokke fra udlandet samt fra diverse foreninger her i landet. 2 af koordinationsgruppens medlemmer fuldmægtig Bondo Andersen og fuldmægtig Chr. Prip fra fredningsstyrelsen har begge besejlet strækningen her, og de ved hvor problemerne er, strækningen mellem Vilholt og Højlund er den strækning, der har den højeste påsejlingsfrekvens ved hele Gudenaåen iflg. undersøgelserne i 1979, såvel bund som brinker, så slidfaktoren er meget høj her, derfor skal al floksejladser væk.

Kanosammenslutningens protester mod forbudet om gruppesejladser (flokke) synes jeg er meget dårligt begrundet, den pædagogiske værdi af lejrskolesejladser, bliver da ikke mindre af at sejle fra Silkeborg til Randers i stedet for fra Tørring til Silkeborg, det bliver kun del lettere at sejle på den bredere og mere roligt strømmende Gudenaå som findes nedenfor Silkeborg, og

er lærer de lettere at styre en kano, så de måske senere som voksen, kan tage en tur heroppe sammen med evt. børn, og så klare turen uden de mange åsejlinger af brinker og bund. Jeg kan her nævne et par enkelte ting fra sommer, der viser hvor "stor en naturoplevelse" det er for skolebørnene at være på lejrskole her. - En flok kom sejlede, kanoerne gik fra brink til brink, børnene hujede hver gang, jeg talte lidt med læreren, "det var kam en stor naturoplevelse for børnene", så røg en kano løs fra modsatte red og lige over i den bred hvor jeg stod og talte med læreren, da skreg en forreste dreng "Jeg hader det her", læreren skyndte sig at sejle videre. En oplevelse i onsdags, en kano lå som den 5. i flokken også på grund ved en som du så, da du var her, lærer og 2 drenge sled for at komme løs, det ykkedes efterhånden, for så omg at sejle mod brinken, en dreng råbte "Det er den skægeste kanotur jeg har været med til", hvor er naturoplevelsen. En nabo gik forleden og fiskede, der kom efterhånden 3 lejrskoleklasser sejlede, og de kom alle med tilråb, "Fanger du noget" o.l., til slut blev man træt af at svare, så blev de frække "Han har s.. ingen krog på", og da man stadig ikke reagerede, ja så trak de pagajerne op og hamrede hermed på siderne af kanoen, læreren reagerede ikke. - - ja, jeg kunne blive ved med at trække eksempler frem på det "pædagogiske" i en kanotur heroppe.

Et flokstop skulle ruinere kanoudlejerne forstår jeg slet ikke, tidligere eller rettere nu, skal kanoerne transporteres fra udlejerne nedenfor Mossø til Tørring, fremover skal udlejerne fra Tørring transportere kanoer ned til det nye startsted, da floksejlads selvfølgelig stadig vil finde sted, en nu fra det nye startsted nedenfor Kloster-Mølle.

Liver der ikke lavet nogle nye regler, der meget kraftigt begrænser sejlsadsen mellem Vilholt og Mossø, ja luk så totalt for sejlsadsen ved Voervadsbro og transporter de kanoer der vil fortsætte pr transportbil til Mossø, for hvis der ikke nu sker noget effektivt, ja, så er stykket herude nært ødelagt, husk hele strækningen Voervadsbro-Mossø er nu fredet med en meget fin fredning for alle naturelskere og selve strækningen Vilholt-Mossø er i Recipientkvalitetsplanen som det eneste stykke af Gudenåens hovedløb at i Klasse A 1, det højeste der findes, så her hører kanoflokke ikke til.

Øruden nævnte bilag vedlægger jeg kopi af mit sidste brev til Fredningsstyrelsen samt diverse avisartikler om sagen, og med mit kendskab til dig ved jeg at du vil behandle sagen seriøst, tak for det

Med venlig hilsen

N. Mich. Dahlgaard
talsmand.

Horsens, den 9 september 1985

19 SEP. 1985

Tilstilles

~~FTAA~~
til videre foranstaltning.

10.9.1985 M. HESS

Til

Vejle Amts arbejdsgruppe vedrørende kanosejlads m.v.
på amtets vandløb og søer,
ved formanden Hr. Erik Rasmussen
Damhaven 12
7100 Vejle.

Vedr.: Kanosejlads, fiskebestand, Gudenåen.

Resultatet af de af amtsrådet foranstaltede elektrobefiskninger på de udvalgte stationer i Gudenåen i Vejle Amt i foråret 1985 foreligger nu. Ifølge disse er bestanden af stalling meget ringe. På to stationer endog lavere end nogensinde tidligere konstateret. Som mulig forklaring på nedgangen i forhold til 1984 anføres den strenge vinter 1984-1985.

En stor del af forklaringen på nedgangen fra 1984 til 1985 er nok den strenge vinter, men at bestanden gennem de senere år er reduceret til det nuværende lave niveau skyldes efter sammenslutningens opfattelse primært den massive besejling, der foregår i sommer- efterårsmånederne. Vi har adskillige gange givet udtryk for denne opfattelse over for amtsrådet.

Forårsforbudet - ingen sejlads før den 15/6 - sikrer, at laksefiskene kan gyde uforstyrret og sikrer, at æggene kan klækkes uden skadevirkning fra kanoernes side. Den nyklækkede yngel opholder sig i et årstid på de lavvandede gydebanks. Forårsforbudet sikrer kun denne yngel fred i ca. 1 måned. I de følgende måneder, juni-juli-august-september gennempløjer kanoskrog og pagajer næsten uafbrudt disse gydeområder. "Yngelen kan herved tvinges bort fra strygene med en deraf følgende høj dødelighed til følge. Denne skadevirkning er ikke alene (som pkt. 1 og 2) knyttet til forsæsonen, men gælder hele sæsonen." (Vejle Amts-

råd:"Kanosejladsen på Gudenå 1981" side 10).

Også den stress-påvirkning, som fiskene udsættes for i besejlingsperioden, kan være dræbende for såvel store som små fisk. Sammenslutningen har tidligere peget herpå, senest i brev til Vejle Amtsråd den 1/3 1984, og vi har foreslået undersøgelser foretaget vedrørende dette problem. Der kan iøvrigt også henvises til Miljøstyrelsens "Cirkulære om vandløbsloven" af 23/9 1983, hvorfra nedenstående uddrag stammer.

Man skal i denne forbindelse særligt gøre opmærksom på, at sejlads kan have en negativ indflydelse på *fiskebestandene*. Den uro, selve sejladsen giver anledning til, vil således kunne skræmme fisk bort fra deres foretrukne levesteder og dermed udøve en stresspåvirkning. Intens sejlads og deraf følgende langvarig stresspåvirkning kan resultere i en forøget dødelighed.

Det mekaniske slid, der vil ske på bredder (brinker) og på lavvandede strækninger ved kollision, landgang og grundstødning vil be-

virke en øget erosion i bredzonen og en ændring af bundens substrat. Herved vil såvel standpladser (skjul) som gydemuligheder for en række laksefisk kunne blive forringet.

Det mekaniske slid, der også omtales i uddraget, kendes kun alt for godt fra Gudenåen. Mange strækninger er alvorligt mærkede heraf.

Der er kun få strækninger på Gudenåen oven for Mossø, der kan bære en kanosejlads, uden at det vil ske på bekostning af fiskebestanden. Sammenslutningen har derfor flere gange foreslået, at de sårbare og for fiskebestanden så vigtige gydeområder og opvækstområder, der kan sikre at fiskene kan nå en gydemoden alder, totalt friholdes for sejlads. Der er jo andre strækninger ved Gudenåen, hvor kanosejladsen kan foregå uden tilsvarende skade på naturen.

Når arbejdsgruppen nu skal rådgive miljøministeren vedrørende en ny sejladsbekendtgørelse for Gudenåen i Vejle Amt, bør følgende kendsgerninger indgå i overvejelserne:

Antallet af stallinger i Gudenåen er nede på et minimum

til trods for, at vandkvaliteten i åen er så god, at Gudenå-stallingen er den hurtigstvoksende stalling i Danmark (Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser: Alder og vækst hos stalligen i Danmark, 1981, side 15).

Amtets opgørelse af fiskebestanden i Gudenåen er foretaget på lokaliteter, hvoraf nogle betegnes som de bedste fiskebiotoper i systemet og som sådan burde rumme en væsentlig større bestand end den, der er fundet ved befiskningerne.

Stallingen i Gudenåen rekrutteres - bortset fra en kort strækning ved Tørring - kunfra gydepladserne i hovedløbet. (Vejle Amtsråd: Kanosejladsen på Gudenåen 1982, side 11). Disse Gydepladser, der er lavvandede stryg, bør derfor nyde en særlig beskyttelse.

Stallingen har siden 1983 været fredet i perioden 15/3-15/5 og et mindstemål på 33 cm er blevet indført. Da sportsfiskerne i de senere år har genudsat næsten alle stallinger uanset størrelse, kan det ikke regnes for sandsynligt, at fiskeriet er en ydre faktor, der har påvirket bestanden i negativ retning.

Området nedstrøms Vilholt Mølle er fredet, og vandløbet her er målsat i amtets recipientkvalitetsplan som "Naturvidenskabeligt interesseområde". Gydepladserne her betegnes af biologer ofte som "landets bedste". Frank Jensen skriver desuden i "Gudenålaksen" (Natur og Museum, nr. 3 1982): "Kun i den øvre del af Gudenåen, på en strækning fra Vilholt Mølle til Riværket, er forholdene så gode, at der er mulighed for en storproduktion af lakseyngel". Denne lokalitet og andre gydeområder i den øvre Gudenå giver i dag et bidrag til søørredbestanden i Mossø og til havørredbestanden i Kattegat. Dette tillæg vil kunne øges efterhånden som forholdene for yngelen forbedres, og fiske-trapper bygges ved åens spærringer.

Konklusionen af undersøgelserne og de nævnte kendsgerninger må være:

Såfremt sejladsen fortsættes på de nuværende præmisser, vil der næppe kunne opretholdes mere end en minimal fiskebestand i den øvre Gudenå. Denne bestand er derfor meget sårbar over for selv mindre, ydre påvirkninger ud over kanosejladsen. En eller to nye isvintre og/eller en akut forurening fra en gylletank eller en ajlebeholder kan være nok til at udrydde Gudenå-stallingen!

Dette bør stå helt klart for de, der træffer afgørelsen om omfanget af den fremtidige sejlads på Gudenåen mellem Tørring og Mossø.

På sammenslutningens vegne

Niels Lonnebjerg
Niels Lonnebjerg

NIELS LONNEBJERG

ingeniør M. A. I.
Askevej 23 - Tlf. 05-62 67 55
8700 Horsens